

2018 M. LIETUVOJE ĮVYKUSIŲ EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ, EKSTREMALIŲJŲ ĮVYKIŲ IR / AR KITŲ RIZIKĄ GYVENTOJŲ SVEIKATAI IR GYVYBEI KELIANČIŲ ĮVYKIŲ, JŲ PADARINIŲ, TAIKYTŲ VISUOMENĖS SVEIKATOS SAUGOS PRIEMONIŲ ATASKAITA

ŠALČIAI

2018 metais žemiausia vidutinė oro temperatūra Lietuvoje buvo registruojama vasario mėnesį ir siekė $-7,4\text{ }^{\circ}\text{C}$ ($2\text{--}3,5^{\circ}$ žemesnė už 1981–2010 m. standartinę klimato normą (toliau – SKN)). Žemiausia oro temperatūra daugelyje rajonų nukrito iki $-25\text{ }^{\circ}\text{C}$, Ukmergėje iki -26°C .

Didžiausias vėjo greitis daug kur vasarį siekė 11–15 m/s, sausį – 22 m/s. Esant minusinei ar net teigiamai oro temperatūrai, kuomet pučia stiprus vėjas, kyla grėsmė dėl nušalimų, bendro kūno sušalimo at net mirties.

Nuo 2018 m. gruodžio 1 d. iki 2019 m. kovo 12 d. 46 pacientams buvo suteikta pagalba dėl nušalimų, 15 – dėl hipotermijos, 32 – dėl kitų žemos temperatūros poveikių ir 13 – dėl intensyvaus natūralaus šalčio poveikio. Bendras nukentėjusiųjų nuo šalčio asmenų skaičius – 106.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Siekiant apsaugoti visuomenę nuo šalčio poveikio pasekmių, Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro (toliau – SMLPC), Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro (toliau – SAM ESSC), Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – PAGD), daugelio Nacionalinio visuomenės sveikatos centro (toliau – NVSC) departamentų ir visuomenės sveikatos biurų internetinėse svetainėse buvo patalpinti patarimai gyventojams kaip elgtis per šalčius, kaip apsaugoti nuo šalčio, išvengti nušalimų, sušalimo ir kaip suteikti pirmąją pagalbą nukentėjusiems nuo šalčio.

SAM ESSC taip pat rengė bei atnaujino rekomendacijas visuomenei bei specialistams apie galimą šalčio poveikį sveikatai, informavo apie galimus susirgimus, pakenkimus bei jų prevenciją. Atsižvelgdamas į gautą informaciją iš Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos, SAM ESSC aktyviai kreipėsi į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, greitosios medicinos pagalbos (toliau – GMP) įstaigas dėl informacijos pateikimo apie suteiktas GMP paslaugas dėl nušalimų, hipotermijos, kitų žemos temperatūros poveikių dėl intensyvaus natūralaus šalčio poveikio ir teikė apibendrintą informaciją SMLPC.

KARŠČIAI

2018 m. saulė spindėjo daugiausiai gegužės mėnesį – 358–399 val. (vidutiniškai 102 val. ilgiau nei SKN, ilgiausiai – Pietvakarių Lietuvoje), o vasara buvo gan debesuota. Pirmoji karščio banga Lietuvą užplūdo balandžio-gegužės mėnesiais – aukščiausia oro temperatūra daug kur pakilo iki $28\text{ }^{\circ}\text{C}$, o gegužės 30 d. buvo užfiksuota rekordinė viso mėnesio bei tos paros temperatūra Lietuvoje ($32,7\text{ }^{\circ}\text{C}$), tačiau vidutinė gegužės mėnesio temperatūra buvo $15,1\text{--}17,5\text{ }^{\circ}\text{C}$. Dar viena karščio banga pasiekė Lietuvą liepos 20 d. ir laikėsi iki rugpjūčio 5 d. – daugelyje rajonų 10 dienų iš eilės aukščiausia dienos oro temperatūra buvo $\geq 30\text{ }^{\circ}\text{C}$, o aukščiausia oro temperatūra pasiekė $30\text{--}35\text{ }^{\circ}\text{C}$. Vidutinė liepos mėnesio temperatūra buvo $19,2\text{--}20,9\text{ }^{\circ}\text{C}$, o rugpjūčio mėnesio – $18,2\text{--}19,6\text{ }^{\circ}\text{C}$.

2018 m. liepos 20 – rugpjūčio 5 d. 46 pacientams buvo suteikta pagalba dėl šilumos ir šviesos poveikio. Pagalbos dėl nudegimo saulės spinduliais neprireikė. Bendras nukentėjusiųjų nuo kaitros poveikio asmenų skaičius – 46.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

ESSC, SMLPC, PAGD, daugelio NVSC departamentų ir visuomenės sveikatos biurų internetinėse svetainėse buvo pateikta informacija gyventojams apie ultravioletinių spindulių ir aukštos temperatūros poveikį žmogaus sveikatai, taip pat praktiniai patarimai, kaip apsaugoti save ir savo artimuosius nuo žalingo šilumos ir saulės poveikio, kaip suteikti pirmąją pagalbą.

ESSC taip pat atnaujino gaires visuomenei „Kaip apsaugoti savo sveikatą karščių atvejais?“ bei parengė infografiką „Kaip išvengti neigiamo saulės poveikio“. SMLPC buvo organizuotas seminaras, kuriame buvo aptariami aktualūs klausimai, susiję su klimato kaita, jos keliamomis grėsmėmis žmonių sveikatai bei prevencijos priemonėmis. Taip pat SMLPC pateikė rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo įstaigoms, kaip apsaugoti vaikus nuo karščio poveikio.

SAM ESSC, atsižvelgdamas į gautą informaciją iš Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos, aktyviai kreipėsi į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, GMP įstaigas dėl informacijos pateikimo apie suteiktas greitosios medicinos pagalbos paslaugas dėl karščio ir šviesos padarinių, nudegimo saulės spinduliais ir teikė apibendrintą informaciją SMLPC.

POTVYNIAI

Didžiausias kritulių kiekis buvo užregistruotas liepos mėnesį – nuo 42 iki 252 mm (nuo 0,5 iki beveik 3 SKN), kuomet buvo užregistruoti 2 smarkaus lietaus atvejai.

Storiausia sniego danga užregistruota kovo mėnesį, Vilniuje vidutinis jos storis siekė 25 cm.

Vandens kilimas upėse prasidėjo kovo 8–12 d. Daugelyje upių aukščiausias vandens lygis buvo kovo 14–17 d. Kelias Šilutė–Rusnė buvo apsemtas kovo 13–29 d. Vidutinis mėnesio vandens lygis daugelyje upių buvo nuo 64 cm žemesnis iki 108 cm aukštesnis už šio mėnesio vidutinį daugiametį. Dėl gausių kritulių Vidurio ir Vakarų Lietuvos upėse balandžio 2–3 d. vandens lygis per parą pakilo 117–173 cm. Aukščiausias vandens lygis daugelyje upių buvo balandžio 3–7 d. Kelias Šilutė–Rusnė buvo apsemtas balandžio 6–15 d. Vidutinis mėnesio vandens lygis upėse buvo nuo 51 cm žemesnis iki 58 cm aukštesnis už balandžio mėnesio vidutinį daugiametį. Šilutės rajono savivaldybėje buvo užtvindyti 9 kaimai, 69 sodybos, apsemtas 19 000 ha plotas. Gegužės mėnesį vandens lygis upėse žemėjo. Ventoje ties Leckava užregistruotas žemiausias iki šiol stebėtas gegužės mėnesio vandens lygis. Vidutinis mėnesio vandens lygis upėse buvo nuo 43 cm žemesnis ir iki 23 cm aukštesnis už gegužės mėnesio vidutinį daugiametį.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Lengvųjų transporto priemonių eismas apsemtoje kelio Šilutė–Rusnė atkarpoje buvo uždraustas, kelininkai apsemtu kelio ruožu specialiomis transporto priemonėmis gabeno lengvuosius automobilius ir gyventojus. Užliejamajame kelio Nr. 206 Šilutė–Rusnė ruože pradėta statyti estakadą, taip pat numatyta sutvarkyti kelią nuo Šilutės iki Rusnės. Naujienu portaluose buvo skelbiami perspėjimai apie potvynį ir pavojingus kelio ruožus. PAGD internetinėje svetainėje buvo patalpinti perspėjimai dėl potvynių bei kaip elgtis jų metu. ESSC vertino iš PAGD gaunamą operatyvinę informaciją apie potvynių eigą, atnaujino patarimus visuomenei „Kaip elgtis užliejamų teritorijų gyventojams“ savo tinklalapyje. Kai kurių savivaldybių puslapiuose periodiškai buvo atnaujinama informacija apie užtvindytas teritorijas, vandens gylį keliuose.

AUDROS, ŠKVALAI

Didžiausias vėjo greitis daugelyje rajonų buvo stebimas spalį ir siekė 21–24 m/s, taip pat rugpjūtį (15–25 m/s) bei balandį (16–20 m/s). Liepos mėnesį Laukuvoje didžiausias vėjo greitis siekė 27 m/s.

Birželio 11 d. dėl stipraus vėjo ir gausaus lietaus Vilniuje bei Trakuose virto medžiai, kai kurie keliai tapo nepravažiuojami, susidarė dideli kamščiai. Taip pat škvalas ir stipri liūtis buvo stebima birželio 21 ir 22 dienomis, beveik visoje Lietuvoje vėjo gūšiai siekė 15–20 m/s, daug žmonių liko be elektros. Liepos 11 d. dėl smarkios liūtis buvo apsemti kai kurie keliai, Kaune bei Šiauliuose kilusi vėtra vertė medžius ant kelio ir automobilių. Rugpjūčio 14 d. Kauną vėl užklupo škvalas, smarki liūtis užtvindė kai kuriuos svarbius kelius, kai kurios gatvės tapo nepravažiuojamos, dėl stipraus vėjo nuvirto 4 reklamos stendai. Keli nuvirtę medžiai užvirto ant automobilių ir juos pagadino. Rugpjūčio 25 d. Vakarų Lietuvoje

praūžęs škvalas paliko daug žmonių be elektros, ant automobilių buvo užvirtę medžiai, nuplėšti namų stogai, taip pat nuo žaibo užsidegė vienas namas. Rugsėjo 26 d. dėl pajūryje siaučiančios audros patvino gatvės, stiprus vėjas išvertė 6 medžius, o daugiau nei 20 000 žmonių visoje Lietuvoje liko be elektros. Taip pat stipri audra pajūryje siautė spalio 24 d. Vėjo greitis siekė 30 m/s, bangų aukštis siekė 5 metrus, laivyba uoste buvo ribojama. Kai kur buvo išversti medžiai, nutraukti elektros laidai.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

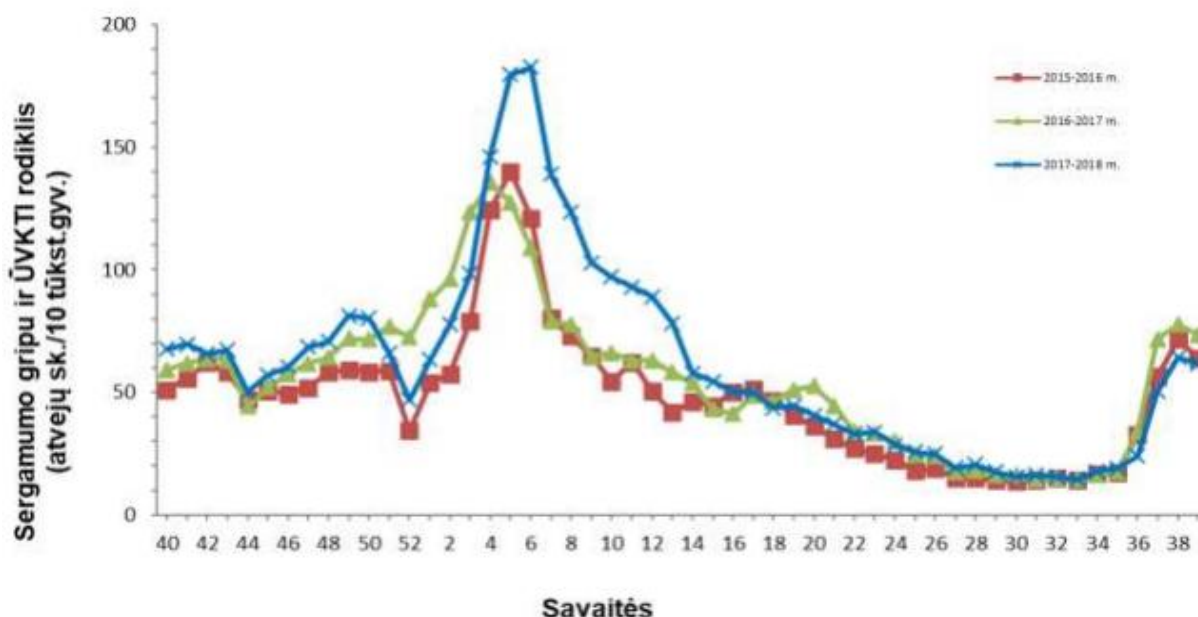
Naujienu portaluose ir PAGD internetinėje svetainėje buvo skelbiama informacija apie artėjančias audras bei rekomendacijos, kaip elgtis audros metu. Apie numatomus škvalus žmonės buvo įspėjami žinutėmis mobiliuosiuose telefonais. ESSC tinklalapyje atnaujintos rekomenduotinos priemonės gyventojų ir visuomenės apsaugai škvalo, uragano metu.

GRIPAS IR ŪVKTI

Lietuvoje 2017–2018 m. gripo sezono, prasidėjusio 2017 m. spalio 9 d. metu buvo užregistruoti 57 759 gripo atvejai, kas yra beveik du kartus daugiau, nei 2016–2017 m. gripo sezono metu, ūminės viršutinių kvėpavimo takų infekcijos (ŪVKTI) atvejų šį sezoną taip pat buvo užregistruota daugiau (696 648 atv.) nei 2016–2017 m. Lietuvoje cirkuliavo trijų tipų gripo virusai: A(H1N1), A(H3N2) ir B tipo gripo virusas, tačiau, kaip ir didžiojoje Europos dalyje, Lietuvoje dominavo B tipo gripo virusas (85,8 % atvejų). Gripo epidemija buvo paskelbta 33 savivaldybėse iš 60.

Per 2017–2018 m. gripo sezoną užregistruota 14 mirčių nuo gripo atvejų (iš jų 6 tarp vyrų ir 8 tarp moterų), kas yra daugiau nei per 2016–2017 m. gripo sezoną. Didžioji dalis asmenų buvo vyresni nei 65 m. amžiaus ir nebuvo pasiskiepiję, nors visi priklausė rizikos grupėms.

Sergamumo gripu ir ŪVKTI pikas buvo stebimas 6-ąją 2018 metų savaitę (vasario 5-11 d.), kai sergamumo rodiklis siekė 185,2 atv./10 tūkst. gyventojų (1 paveikslas). 2017–2018 m. gripo sezono metu dėl gripo buvo hospitalizuota beveik du kartus daugiau asmenų nei praėjusį sezoną. Daugiausia hospitalizuotų asmenų buvo 5-ąją metų savaitę – 306 asmenys. Iš viso buvo hospitalizuota 1 840 asmenų. Intensyvios terapijos skyriuje dėl gripo ar jo sukeltų komplikacijų šį sezoną gydyta daugiau asmenų (89 atv.), nei ankstesnį sezoną bei hospitalizuota daugiau nėščiąjų (19 atv.).

1 pav. Sergamumas gripu ir ŪVKTI Lietuvoje nuo 2015-2016 m. iki 2017-2018 m. gripo sezonų metu

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras kas savaitę gripo sezono metu atnaujindavo informaciją apie sergamumą gripu ir ŪVKTI. Internetinėje svetainėje buvo patalpinta svarbiausia informacija apie 2017–2018 m. gripo sezoną: ligos simptomai, galimos komplikacijos, profilaktiniai skiepijimai ir gydymo galimybės. Sergamumo gripu raida Lietuvoje taip pat buvo registruojama epideminio lygio žemėlapyje. Informacinė medžiaga apie gripą buvo talpinama NVSC departamentų ir visuomenės sveikatos biurų internetinėse svetainėse.

Didinant skiepijimo nuo sezoninio gripo apimtį Lietuvoje bei įgyvendinant sveikatos apsaugos ministro 2014 m. sausio 3 d. įsakymą Nr. V-8 „Dėl Nacionalinės imunoprofilaktikos 2014-2018 metų programos patvirtinimo“, Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos 2017-2018 m. gripo sezonui įsigijo 123 470 sezoninio gripo vakcinų dozių ir buvo įskiepyta 99,4% sezoninės gripo vakcinų.

CHEMINIS UŽTERŠIMAS

2018 m. Lietuvoje užregistruoti **98** užteršimo cheminėmis medžiagomis atvejai, iš jų – **76** užteršimo gyvsidabriu židiniai. NVSC **Panevėžio** departamento aptarnaujamoje teritorijoje 2018 m. cheminio užteršimo židinių užregistruota nebuvo.

Užregistruotų cheminio užteršimo atvejų pasiskirstymas pagal teritorijas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė. Užregistruotų cheminio užteršimo atvejų pasiskirstymas Lietuvoje pagal teritorijas

Aptarnaujama teritorija (NVSC departamentai)	Cheminio užteršimo atvejų skaičius	Iš jų užteršimo gyvsidabriu atvejų skaičius	Atliktų laboratorinių tyrimų skaičius	Nukentėjusiųjų (apsinuodijusiųjų) skaičius
Alytus	2 (1 – vandens tarša arsenu)	1	16	-
Kaunas	4 (1 – vandens tarša boru)	3	4	-
Klaipėda	35	35	292	-
Marijampolė	5 (3 – vandens tarša arsenu; 1 – vandens tarša natrio hipochloritu)	1	30	-
Panevėžys	-	-	-	-
Šiauliai	11 (2 – tarša stirenu)	9	611	-
Tauragė	1 (vandens tarša arsenu)	-	-	-
Telšiai	4 (1 – nežinomos kilmės milteliai)	3	103	-
Utena	4 (1 – neaiškios kilmės medžiaga)	3	16	-
Vilnius	32 (9 – aptikta nežinoma cheminė medžiaga; 2 – panaudotos pipirinės dujos)	21	335	34
Iš viso	98	76	1399	34

Užteršimo gyvsidabriu atvejai:

Per 2018 metus NVSC departamentuose buvo gauti **76 pranešimai** apie cheminę taršą gyvsidabriu. Dauguma (66 atv.) šių užteršimo atvejų įvyko sudužus medicininiams gyvsidabriniam termometrams buitėje, kuomet išsiliejo metalinis gyvsidabris. Užteršimas gyvsidabriu taip pat įvyko sudužus liuminescencinei lempai (1 atv.), nukritus senoviniam laikrodžiui, kurio švytuoklėje buvo gyvsidabrio (1 atv.) bei sudužus stiklinei tarai su gyvsidabriu (4 atv.). Gyvsidabris išsiliejo 2 kartus atliekant remonto darbus (keičiant langą ir kasant gruntą remontuojamo namo rūsio patalpoje). Be to, užregistruotas užteršimo gyvsidabriu atvejis radus jo gatvių sankryžoje.

Didžiausias užteršimo gyvsidabriu židiny susiformavo dėl nusikalstamos veikos, kuomet tyčia gyvenamosiose patalpose buvo išlietas didelis gyvsidabrio kiekis. Šio židinio likvidavimas tęsėsi 9 mėnesius, buvo atlikti 37 laboratoriniai tyrimai.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Visais minėtais užteršimo gyvsidabriu atvejais židiniuose buvo atlikta mechaninė ir cheminė demerkurizacija. Likviduojant židinį dėl tyčinio gyvsidabrio išliejimo prireikė pakartotinės demerkurizacijos atliekant papildomus inžinerinius-techninius darbus (sienų, grindų, lubų dangos keitimas, statybinių bei kitų konstrukcijų išardymas ir t.t.). Buvo organizuotos visuomenės sveikatos saugos priemonės, teiktos rekomendacijos dėl pakartotinės patalpų, inventoriaus bei gyventojų asmeninių daiktų demerkurizacijos. Gavus pranešimą apie atliktą pakartotinę demerkurizaciją ir Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos atlikus kontrolinius tyrimus, gyvsidabrio koncentracija neviršijo didžiausios leistinos koncentracijos (toliau – DLK).

NVSC **Klaipėdos** ir **Šiaulių** departamentų pateiktais duomenimis, 2018 metais buvo likviduoti atitinkamai 3 ir 1 cheminio užteršimo gyvsidabriu židiniai, nustatyti 2017 metais. 2018 m. nustatyti 14 užteršimo gyvsidabriu židinių likvidavimas bus tęsiamas 2019 m. Cheminio užteršimo židinio, nustatyto 2012 metais Ukmergės teismo pastate, likvidavimas vis dar tęsiamas.

Užteršimo kitomis cheminėmis medžiagomis atvejai:

1. NVSC **Alytaus**, **Marijampolės** ir **Tauragės** departamentai gavo informaciją iš Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos, kad jų aptarnaujamose teritorijose atitinkamai 1, 3 ir 1 vandenvietėse geriamajame vandenyje nustatyta padidinta *arseno* koncentracija, o NVSC **Kauno** departamentas – kad 1 vandenvietėje geriamajame vandenyje nustatyta padidinta *boro* koncentracija viršijo ribines vertes (arseno ne daugiau kaip 10 µg/l; boro – ne daugiau kaip 1 µg/l), nustatytas Lietuvos higienos normoje HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Buvo sustabdytas viešai tiekiamo geriamojo vandens tiekimas ir užtikrintas laikinas geriamojo vandens tiekimas iš alternatyvių šaltinių. Parengti ir išplatinti pranešimai gyventojams, bendrojo lavinimo ir ikimokyklinio ugdymo, gydymo įstaigoms, visuomeninės paskirties objektams, seniūnijoms, suteikiant informaciją atitinkamų vandenviečių vartotojams apie potencialų pavojų jų sveikatai ir apie veiksmus, kurių jie privalo imtis, kad nepakenkti savo sveikatai – negerti ir nevirtoti vandens maisto gamybai. Vanduo išimtinai buvo leidžiamas naudoti tik buitiniams reikmėms apie tai pasirašytinai supažindinus vartotojus. Teikta informacija žiniasklaidai. NVSC minėtų departamentų atstovai dalyvavo atitinkamų savivaldybių Ekstremaliųjų situacijų komisijų posėdžiose.

2. 2018 m. vasaros viduryje NVSC **Marijampolės** departamentas telefonu gavo pranešimus iš gyventojų dėl galimai netinkamo viešai tiekiamo geriamojo vandens kvapo ir skonio. Situacija susiklostė dėl vandenvietėje vykdytų filtro plovimo / dezinfekcijos darbų *natrio hipochlorito tirpalu*, nesuveikus

hidraulinei sklendei susidarę antriniai chloro junginiai pateko į viešai tiekiamą geriamąjį vandenį, kas galimai turejo įtakos vandens kvapui ir skoniui.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Informacija apie susidariusią situaciją buvo išsiųsta raštu vaikų ugdymo, globos, apgyvendinimo paslaugų įmonėms, taip pat buvo pateiktos rekomendacijos dėl vandens vartojimo apribojimų, savivaldybės civilinės saugos specialistei – dėl gyventojų informavimo apie pakitusį vandens skonį ir kvapą, išplatintas pranešimas vietinei spaudai. Uždaroji akcinė bendrovė, atsakinga už vandens tiekimą, buvo įpareigota užtikrinti saugų geriamojo vandens tiekimą iš kito vandens šaltinio, kol nebus nustatyta ar viešai tiekiamas geriamasis vanduo yra saugus vartoti.

3. NVSC **Šiaulių** departamentas sausio pabaigoje gavo pranešimą, kad visuomeninės paskirties pastatų patalpose jaučiamas stiprus kvapas, kurį sukėlė prie minėtų pastatų vykdomi paviršinių nuotekų tinklų renovacijos darbai. Analogiškas pranešimas dėl patalpose tvyrančio nemalonaus kvapo balandžio mėnesį buvo gautas iš kitoje gatvėje esančio objekto. Atlikus oro mėginių tyrimus buvo nustatyta *stireno* koncentracija, viršijanti DLK nuo 2 iki 8,4 karto.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Rekomenduotas intensyvus patalpų vėdinimas bei teiktos rekomendacijos laikinai nevykdyti veiklos, kol patalpose bus jaučiamas *stireno* kvapas ir vienkartinė *stireno* koncentracija patalpų ore atitiks vienkartinę DLK.

4. NVSC **Vilniaus** departamentas gavo 2 pranešimus dėl paskleistų *pipirinių dujų* dvejose gimnazijose. Manoma, kad buvo panaudoti savigynai skirti dujiniai balionėliai.

Taikytos visuomenės sveikatos saugos priemonės:

Gimnazijų administracijoms buvo rekomenduota nutraukti ugdymo procesą, evakuoti moksleivius iš patalpų, vėdinti patalpas. NVSPL atliko oro mėginių oro užterštumui cheminėmis medžiagomis nustatyti tyrimus. Gavus rezultatus, kad cheminių medžiagų koncentracijos neviršijo DLK, gimnazijų administracijoms buvo rekomenduota atnaujinti ugdymo procesą.

5. Per 2018 metus NVSC **Vilniaus** (9 atv.), **Utenos** (1 atv.) ir **Telšių** (1 atv.) departamentuose buvo gauti pranešimai apie išbarstytus *neaiškios kilmės* miltelius, rastus vokus su *neaiškios kilmės* medžiaga, talpas su *neaiškios kilmės* skysčiais, milteliais ir kitus radinius. Atlikus radinių mikrobiologinius tyrimus, pavojingų ir ypač pavojingų ligų sukėlėjų nerasta.

Dėl cheminių medžiagų poveikio per 2018 metus nukentėjo **34** asmenys (iš jų **33** – nuo paskleistų *pipirinių dujų* ir **1** – nuo *nežinomos medžiagos*, įkvėpus šiukšlių konteineriulyje rastos talpos turinį).

NVSC departamentams gavus informaciją apie cheminio užteršimo židinio lokalizavimą ir (ar) likvidavimą bei pateikus užsakymus NVSPL, cheminio užteršimo židiniuose buvo atlikti 1 399 laboratoriniai tyrimai.

ĮVYKIAI, EKSTREMALIEJI ĮVYKIAI, EKSTREMALIOSIOS SVEIKATAI SITUACIJOS PASAULYJE

Analizuojant Medicinos informacijos sistemos (*Medical Information System*), Ekstremalių situacijų monitoringo programos (*The Program for Monitoring Emerging Diseases*), Tarptautinių nelaimių informacijos centro (*Center for International Disaster Information*), Visuotinės nelaimių įspėjimo ir koordinavimo sistemos (*The Global Disaster Alert and Coordination System*), Potvynių sąrašo (*Floodlist*), JAV Cheminės saugos tarnybos (*U.S. Chemical Safety Board*), Išankstinio įspėjimo ir reagavimo sistemos (*Early Warning and Response System*), Pasaulio sveikatos organizacijos (*World*

Health Organization) duomenis bei informaciją dėl pasaulyje įvykusių ekstremaliųjų sveikatai situacijų, įvertintos labiausiai pasaulyje paplitusios užkrečiamosios ligos buvo:

Beždžionių raupai (Nigerija, Centrinė Afrikos Respublika, Kamerūnas), **botulizmas** (Kirgizstanas, Kanada), **bruceliozė** (Paragvajus, Nigerija, Alžyras), **cholera** (Jemenas, Somalis, Sirija, Sudanas, Haitis, Kongo Demokratinė Respublika, Malavis, Alžyras, Čilė, Kenija, Indija, Tanzanija, Nigerija, Nigeris, Uganda, Angola, Mozambikas, Zambija, Zimbabvė), **čikungunija** (Kenija, Pakistanas, Sudanas, Indija, Kosta Rika, Meksika), **Dengė karštligė** (Šri Lanka, Pakistanas, Laosas, Maldyvai, Malaizija, Naujoji Kaledonija, Vietnamas, Taivanas, Bangladešas, Tailandas, Mianmaras, Singapūras, Kinija, Filipinai, Fidžis, Meksika, Nikaragva, Panama, Ekvadoras, Brazilija, Pakistanas, Nepalas, Senegalas, Indija, Tonga, Kambodža, Prancūzija), **difterija** (Venesuela, Filipinai, Haitis, Jemenas), **Ebola hemoraginė karštligė** (Kongo Demokratinė Respublika), **epideminis parotitas** (Havajai, Meksika, JAV, Malaizija), **erkinis encefalitas** (Šveicarija, Čekija), **geltonoji karštligė** (Brazilija, Kongo Respublika, Nigerija, Peru, Etiopija), **gripas** (Airija, Kinija, Nepalas, Ispanija, Pakistanas, Nepalas, Irakas, Indija, JAV, Honkongas, Saudo Arabija, Brazilija, Namibija, Hondūras), **hepatitas A** (Havajai, Ispanija, Švedija, JAV, Čilė, Australija, Austrija, Belizas, Kanada, Brazilija), **hepatitas E** (Indija, Bangladešas, Namibija, Centrinės Afrikos Respublika), **japoniškas encefalitas** (Vietnamas, Indija, Taivanas), **juodligė** (Indija, Australija, Zimbabvė, Uganda, Namibija, Kenija, Kinija, Turkija, Kirgizijos Respublika), **kampilobakteriozė** (JAV), **kokliušas** (JAV), **koronavirusinė infekcija** (Saudo Arabija), **Krymo-Kongo hemoraginė karštinė** (Pietų Sudanas, Pakistanas, Uganda, Afganistanas, Iranas), **Ku karštligė** (Čilė), **Lassa karštligė** (Nigerija, Liberija, Siera Leone), **legioneliozė** (JAV, Italija, Portugalija), **leišmaniozė** (Sirija, Libija), **leptospirozė** (Prancūzija, Izraelis, Indija, Šri Lanka, Filipinai), **listeriozė** (Pietų Afrikos Respublika, Australija, Šveicarija), **maliarija** (Kuba, Namibija, Pietų Afrikos Respublika, Pietų Sudanas, Žaliasis Kyšulys, Venesuela, Indija, Vietnamas, Dominikos Respublika, Graikija), **maras** (Madagaskaras), **meningokokinė infekcija** (Nigerija, Pietų Sudanas, Kazachstanas, Nyderlandai, Fidžis, Australija), **pasiutligė** (Malaizija, Mianmaras, Brazilija), **poliomielitas** (Kongo Demokratinė Respublika, Nigerija, Papua Naujoji Gvinėja, Afganistanas), **rankų-kojų-burnos liga** (JAV, Jungtinė Karalystė, Airija, Vietnamas), **raudonukė** (Japonija), **Rift Valley karštligė** (Pietų Sudanas, Uganda, Kenija), **salmoneliozė** (JAV, Gvatemala, Malaizija, Jungtinė Karalystė, Kanada, Švedija, Australija, Austrija, Prancūzija, Čilė, Belgija, Danija, Malta, Izraelis), **tifoidinė karštligė** (Zimbabvė, Sirija, Salvadoras, Indija, Fidžis), **tymai** (Latvija, Airija, Sirija, Gruzija, Italija, Rumunija, Ispanija, Portugalija, Prancūzija, Brazilija, Malaizija, Kenija, Jungtinė Karalystė, Slovakija, Lenkija, Vokietija, Meksika, Somalis, Čekija, Tailandas, Afganistanas, Pakistanas, Uganda, Mauricijus, Indonezija, Madagaskaras, Filipinai, Izraelis, JAV, Venesuela, Liberija, Libija, Graikija, Japonija, Ukraina, Vietnamas, Kolumbija, Serbija, Rusija), **trichineliozė** (Argentina), **Vakarų Nilo karštligė** (Graikija, Rumunija, Kroatija, JAV, Italija, Serbija, Vengrija, Izraelis, Tunisas, Prancūzija, Austrija, Bulgarija), **Zika** (Šiaurės Amerika, Meksika, Centrinė Amerika, Lotynų Amerika ir Karibų salos, kitos Karibų regiono salos, Andai, Brazilija ir Pietų Amerika).

Pagrindinės 2018 m. gamtinės kilmės ekstremaliosios situacijos ir įvykiai, dėl kurių mirė, buvo sužaloti ar masiškai evakuoti žmonės: **karščiai** (Kanada, Japonija), **ugnikalnio išsiveržimai** (Gvatemala), **potvyniai ir audros** (Rumunija, Filipinai, Bolivija, Brazilija, Ispanija, Italija, JAV, Mozambikas, Kolumbija, Indonezija, Madagaskaras, Dramblio Kaulo Krantas, Burundis, Kenija, Angola, Ruanda, Gana, Nigerija, Šri Lanka, Vietnamas, Japonija, Indija, Kenija, Uganda, Afganistanas, Meksika, Mianmaras, Vokietija, Prancūzija, Libanas, Tanzanija, Jordanija), **žemės drebėjimai** (Taivanas, Papua Naujoji Gvinėja, Japonija, Indonezija, Haitis, Iranas).

Dažniausios cheminės kilmės ir kitos ekstremaliosios situacijos buvo: **apsinuodijimas talium** (Rusija), **apsinuodijimas chloro dujomis** (Indija, Prancūzija), **apsinuodijimas alkoholiu** (Indonezija, Malaizija), **apsinuodijimas natrio nitratu** (Kinija), **apsinuodijimas anglies monoksidu** (JAV), **apsinuodijimas anglies dioksidu** (JAV), **sprogimas** (Lenkija, Čekija, Moldova, Italija, Čilė, Pakistanas, JAV, Kinija, Venesuela, Sirija, Pakistanas, Pietų Afrikos Respublika, Dominikos Respublika, Meksika, Malaizija, Zimbabvė, Indija, Rusija, Meksika), **teroro aktai** (JAV, Afganistanas, Pakistanas, Etiopija,

Prancūzija, Kanada, Meksika, Tailandas, Brazilija, Kenija, Somalis, Nigerija, Mianmaras, Mozambikas, Irakas, Iranas, Jemenas, Sirija, Egiptas, Libija, Vokietija, Indonezija, Filipinai).

Literatūros šaltiniai:

1. Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Mėnesio apžvalgų archyvas. Prieiga per internetą: <http://www.meteo.lt/lt/menesio-apzvalgu-archyvas>
2. Lietuvos hidrometeorologijos el. paštu pateikti pranešimai.
3. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos el. paštu pateikti pranešimai.
4. Naujienų portalas Delfi. Straipsnių archyvas. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/archive/>
5. Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centras. Įvykių, ekstremaliųjų įvykių, ekstremaliųjų sveikatai situacijų pasaulyje apžvalgos. Naujienų archyvas. Prieiga per internetą: <http://essc.sam.lt/lt/naujienos/apzvalgos/archive.html>
6. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras. Ką turėtume žinoti apie 2017-2018 m. gripo sezoną? Prieiga per internetą: <http://www.ulac.lt/uploads/downloads/gripas/K%C4%85%20tur%C4%97tume%20%C5%BEinoti%20apie%202017-2018%20m%20gripo%20sezona.pdf>
7. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras. Sergamumas gripu ir ūminėmis viršutinių kvėpavimo takų infekcijomis 2017/2018 m. sezonu. Prieiga per internetą: <http://www.ulac.lt/lt/sergamumas-gripu-ir-uminemis-virsutiniu-kvepavimo-#2017/2018>
8. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras. Sergamumo gripu ir ūmiomis viršutinių kvėpavimo takų infekcijomis epideminio lygio žemėlapis. Prieiga per internetą: <http://www.ulac.lt/lt/sergamumo-gripu-ir-umiomis-virsutiniu-kvepavimo-ta>